

Strípky Čriepky

Časopis Čechů, Moravanů, Slezanů a Slováků na Novém Zélandě

Číslo 4 (No.4)

Duben 2012 (April 2012)

Ročník 23 (Vol. 23)

Čeští a slovenští spisovatelé

Karel Čapek

Život

Narodil se v Malých Svatoňovicích, brzy se však s rodiči přestěhoval do Úpice. Otec byl lékař, matka sbírala slovesný folklor. Pokřtěn byl 13. ledna 1890 v úpickém kostele. Studoval na gymnáziu v Hradci Králové, odkud musel (po odhalení jím organizovaného protirakouského spolku) přestoupit do Brna. Roku 1915 ukončil studium na Filosofické fakultě UK v Praze, poté studoval filosofii v Berlíně a Paříži.

Pro svou nemoc nebyl odveden do armády a nemusel se účastnit bojů v první světové válce, přesto byl touto válkou velmi ovlivněn. Po ukončení studia krátce působil jako vychovatel v šlechtické rodině (v roce 1917 byl domácím učitelem Prokopa Lažanského na zámku v Chyši), brzy však přešel k novinářině. Jako vychovatel údajně působil pouze tři měsíce. Působil jako redaktor v několika časopisech: Národních listech (1917–1921), Nebojsa (1918–1920), Lidových novinách (od r. 1921). Z Národních listů odešel v roce 1921 na protest proti vyloučení svého bratra z redakce a proti politickému (protimasarykovskému) směřování listu.

V letech 1921–1923 byl dramaturgem i režisérem Vinohradského divadla. V letech 1925–1933 byl prvním předsedou Československého PEN klubu.

Ke konci života se oženil se svou dlouholetou přítelkyní Olgou Scheinflugovou (26. srpna 1935 na vinohradské radnici).

Mnichovská dohoda a po ní následující kapitulace znamenaly pro Karla Čapka zhroucení jeho dosavadního světa a osobní tragédii. „Zdá se mi, že už tu nemám co dělat, byl bych tu směšnou figurkou, můj svět umřel, věřil jsem totiž v jakési závazky, v takzvanou čest ve smlouvě a podobné věci. Myslím, že bych se v téhle tlačenici nevyznal...“

Po vzpomínání se z prvotního šoku se snažil o ospravedlnění vládních a prezidentových kroků v situaci, která dle Čapka nenabízela jiná ospravedlnitelná řešení. Jako nemístné viděl v tehdejší situaci hledání viníků. Snažil se svou činností zabránit rozdělení národa a usiloval o jeho jednotu. Po abdikaci prezidenta Beneše se však stal jediným viditelným symbolem první republiky a často plnil roli „obětního beránka“. Součástí této kampaně se tak stávaly nejen četné urážlivé anonymní dopisy a telefonáty, ale i vytloukání oken Čapkova domu apod. V reakci na útoky na svou osobu zveřejnil úvahu Jak to bylo otištěnou 26. listopadu 1938 v Lidových novinách, kde se pokusil vysvětlit své aktivity v roce 1938.

Poslední tři roky svého života prožil ve Staré Huti u Dobříše. Dnes je zde jeho památník. Zemřel na plicní edém několik měsíců před plánovaným zatčením gestapem. Byl pohřben na vyšehradském hřbitově v Praze.

Zajímavosti

Roku 1995 mu byl in memoriam propůjčen Řád T. G. Masaryka.

Čapek byl mimořádně dobrým amatérským fotografem, o čemž vedle známých fotografií v Dášeňce svědčí řada dalších dochovaných snímků včetně portrétů známých osobností (mj. prezident Masaryk a další pátečníci). Paradoxně – amatér Karel Čapek byl autorem nejprodávanější fotografické publikace období první republiky. Dášeňka čili Život štěněte z roku 1933 vyšla v několika desítkách vydání.

Méně známá je jeho záliba v etnické hudbě, vyrostlá ze zájmu o cizí kultury vůbec. Patřil mezi přední sběratele; celou dochovanou sbírku jeho dědicové v r. 1981 věnovali Náprstkovu muzeu. Po r. 1990 byly nahrávky s podporou UNESCO digitalizovány a výběr z nich byl vydán na pěti CD.

Autorství slova „robot“, které se s divadelní hrou R.U.R. rozšířilo po světě, je připisováno jeho bratru Josefu, který mu toto slovo poradil ná návštěvě u otce v Trenčanských Teplicích. Karel Čapek původně uvažoval o slově „laboř“. Slovo robot je slovanského původu, vzniklo ze slovesa robotovat (pracovat).

V roce 1989 byl uveden do kin jeho životopisný film Člověk proti zkáze, který režíroval Štěpán Skalský a Jaromír Pleskot. Hlavní postavu Karla Čapka zde ztvárnil Josef Abrahám, jeho bratra Josefa zde hrál František Řehák, Olgu Scheinpflugovou pak hrála Hana Maciuchová, postavu T. G. Masaryka si v něm zahrál Svatopluk Beneš.

Teprve v roce 2009, tedy až 70 roků po Čapkově smrti, byla knižně vydána obsáhlá korespondence, kterou se spisovatelem vedl na téma pacifismu a odpírání vojenské služby brněnský advokát Jindřich Groag. Do té doby byla známa jen část těchto dopisů.

Celkem byl sedmkrát nominován na Nobelovu cenu za literaturu.

Dílo

Svoji literární tvorbu zahájil před první světovou válkou, zpočátku tvořil se svým bratrem Josefem, který byl především malířem. Na jeho tvorbu mělo velký vliv jeho filosofické a estetické vzdělání, především pragmatismus a expresionismus, dále ho velmi ovlivnila vědeckotechnická revoluce, v mnoha dílech vyjadřoval obavu, že jednou technika získá moc nad člověkem.

Typickým znakem jeho děl je využívání obrovské slovní zásoby, používání neobvyklých slov, několikanásobných větných členů a rozvitých souvětí. Čapek uměl velmi dobře využívat českého jazyka a jeho zvláštností.

V dílech K. Čapka se uplatňuje individualistický přístup, a z toho vyplývající uznávání silných jedinců, neuznává jednoznačnou pravdu, ale pouze pravdu z pohledu jednotlivce. Jeho dílo samozřejmě také ovlivnila první světová válka a později blížící se druhá světová válka.

Jeho dílo je velmi obsáhlé, a tak bývá z praktických důvodů děleno na dvě základní části:

* část zabývající se vnitřním životem člověka jako jedince a jehož prostřednictvím se Čapek pokouší zkoumat možnosti i hranice lidského poznání, mnohost pohledů na realitu, zabývá se noetikou (Boží muka, noetická trilogie...).

* utopická část – sem řadíme jeho utopické romány a dramata, ve kterých Čapek kritizuje společenské problémy celé moderní společnosti, zároveň je zde často vyjadřována obava ze zneužití techniky proti člověku a v dílech je i patrná obava z nastupujícího fašismu. Pro tato díla bývají oba bratři Čapkové považováni za předchůdce sci-fi literatury.

Kritičnost jeho děl často oslabuje idylizující nebo harmonizující závěr, ve svých vrcholných dílech tuto tendenci opustil.

Jeho novinářská činnost je velmi zajímavá. Novinařina mu poskytla řadu tvůrčích podnětů a ovlivnila vnitřní organizaci jeho literárních děl, jejich jazyk, sloh, ale i výraz a tvar. Je třeba říci, že jeho tvorba výrazně ovlivnila podobu tradičních i nově vzniklých novinářských útvarů. A to především jazykovou svěžestí a slovesnou propracovaností.

Jeho působení v tisku je spojeno především s Lidovými novinami, kde v jistém slova smyslu navazoval na Nerudu. Napsal velké množství fejetonů, které později vycházely v různých souborech. Dále se vyjadřoval k aktuálním problémům – sloupky. Tento novinářský žánr vymyslel Karel Poláček.

Vzhledem k jeho přátelství s T. G. Masarykem, kterého si velmi vážil, se ale stal v Hovorech pouhým zapisovatelem. Lze tvrdit, že Čapek psal velmi promasarykovsky a stal se jakýmsi oficiálním, hradním novinářem.

Převzato z Internetu